

ELŐSZÓ.

A' haza 1831-ben veszté el Kazinczyt. Özvegye ajánlá a' megholtnak kézirati gyűjteményét az academianak; 's felküldvén czímsorát, ez Bajza, Schedel és Szemere rendes tagokra bízott átnézés, 's a' használhatóknak, menyire czím után ítélhetni, kijegyzése végett. Szemerét gátolván egészségi változásai a' dologban részt venni; nélküle terjeszté elő két megbízott társa 1832. aprilis 9-dikén a' kis gyűlésnek e' következő tudósítást:

„Kiküldetvén a' Mélt. Elölülő által a' végett, hogy boldogult Kazinczy Ferencz' kézirati hagyományának lajstromát megvizsgálónok 's jegyeznők ki belőle a' boldogultnak a' t. társaság által kiadható dolgozásait; véleményünket a' következőkben van szerencsénk előterjeszteni:

Minekutána a' t. társaság egybeállása' kezdetében grammaticai és orthographiai principiumokat állapít meg, műszavak' fordítása és összegyűjtése iránt gondoskodik, szótárt készít: nyilvánosan és tettel látszik jelteni, hogy a' nyelvet úgy tekinti, mint alapját és talpkövét azon nagy alkotmánynak, melly nemzeti literatura névvel neveztetik, 's mellynek fundamentumaiból leendő felépítése, a' lehető legnagyobb ragyogásig vitele, azon fő és utolsó czél, miért a' t. társaság összeállott; 's tagjai meg vagynak győződve a' felől, hogy míg a' grammaticai rendszabások határozott 's dönthetetlen elvekre nem állapítatnak, míg lexicographiánk szűk, és ingatag magyarázatokkal teljes; 's végre, a' mit legelőbb kellett vala említeni, stilisticánk feszes, csínatlan, 's hibátlansággal nem ajánlkozik: addig az utolsó, legfőbb czél is, a' tudomány, sok tévesztő homály' és bizonytalanság' veszedelmei között ingadoz, 's terjesztése is kevés fogantatú lehet; mert darabos nyelvű 's ízlés nélkül készült, bár sok tudománynyal megrakott, munka legfelebb a' tudósok' figyelmét szokta magára vonni: de a' nagy publicum' olvasó asztaláig nem hat el, és így életbe nem megyen által. Illy szempontokból nézván a' t. társaság a' nyelvet 's annak művelődési körét, szükségtelen volna vitatni ezen elismert igazságokat: hogy literaturáról csak ott lehet 's szabad beszélni, hol sok, grammaticai hibátlansággal, ízléssel kikészült nyelvű munka és író van, hogy a' classicitas' nevéhez egy fő, el nem mulasztható postulatum a' logica' törvényein alapúlt stilisticai pontosság és csín; következőleg, hogy mindenhol, de serdülő nyelvű népnél leginkább, tömérdek érdemeket

szerez magának, 's a' literatura' épületéhez egyenesen az alapköveket rakja le azon író, ki nagy részét figyelmének a' nyelvre fordítja.

Ha hazánk' tudományos állására vetjük szemeinket, szerényen kell megvallanunk, hogy literaturánk serdülő korát éli, mert a' nyelvbeli kérdések még csak most kezdik az írók' többsége' figyelmét magokra vonni. Olly munkáink, mellyek a' tiszta ízlésű és gondolkodó philologust kielégítenék, kevés számuak; íróink pedig, kiknek a' sors az imént érdeklett nyelvbeli tökélyeknél fogva ragyogást engedett, még kevesebbek.

Tekintetes Társaság! Ha ezen keveseket méltó tekintetbe vesszük, ki tánhetik inkább szemünkbe, mint az, kinek munkái' kiadásáról e' helyt véleményt adni megbizattunk? Hányan jutottak el magyar íróink közül azon ízlésre és csínra a' nyelvben, azon művészi könnyűségre és classicai színre, melly Kazinczy Ferencz' verses és prosai dolgozásain mindenütt látható. Tisztelet a' magyar nemzet' minden jelesebb íróinak, érdemeket csak rágalom akarhatná kisebbiteni: de azt mindenkinnek sértése nélkül meggyónhatjuk, hogy még alig van egykét magyar író, kinek prosája a' tökélynek azon pontjára hágott volna, mellyre Kazinczyé. Tudva van a' Tek. Társaság' csaknem mindenik tagja előtt, hogy a' dicső férfiúnak ezen érdeme félszázadi fáradozások' resultatuma; tudva van az is, hogy a' kik mai nap nyelvcsín' és tisztaság' tekintetében legtöbb figyelmet érdemlenek, e' sok hála méltó elhunytak vállain emelkedtenek 's emelkednek föl. Kazinczynak dolgozásai stilisticai tekintetben nem csak ma igen nagy becsűek,

hanem sok időre azok fognak maradni, 's korunkban az írók közt is sokan tehetik az ő munkáit haszonnal, 's fogják is tenni, studiumokká.

Illy állások lévén e' dolgozásoknak a' magyar literatúrában, véleményünk és ohajtásunk az: méltóztatnék a' Tekintetes Társaság e' dolgozások' ügyét pártfogása alá venni 's kérni Méltóságos Elölülőinket, hogy azt a' Tek. Igazgató Tanács elébe terjesztvén, ott olly határozást eszközlenének ki, melly szerint e' munkák' kiadásához az elhúnyt' minden közre bocsátható dolgozásai felvétel-nének. Azon ellenvetést, hogy munkáinak nagy része ki volt már nyomtatva 's újra nyomtatások szükségtelen, megczáfolja az, hogy a' kiadottaknak is nagyobb része újra van dolgozva, vagy a' mik nincsenek, első kiadásokkor százfelé voltak a' Tud. Gyűjtemény, Minerva, Erdélyi és Kassai Museum, Élet 's Literatura, zsebkönyvek 's Hazai Tudósításokban szórva, 's azokat egybe gyűjtve látni és bírni, bizonyosan kedves volna nem csak a' jelen, de a' jövő generationnak is.

Ha a' t. társaság Kazinczy' dolgozásainak most csak egy válogatott kiadását fogja rendelni, nehezen érendjük meg azt valaha, hogy minden munkáinak egy tökéletes gyűjteményét bírassuk, mint a' külföld bírja elhúnyt jelesebb íróiét; mert hazánkban a' több kötetekből álló munkák nem szoktak második kiadást érni.

Ha a' kérdésben forgó elmeművek kevésbbé volnának is becsesek, mint a' hogyan azok, egy olly férfiú, ki életének minden napjait a' literatúrának áldozta, ki, ha maga nem tett volna is olly sokat, másokat buzdítván, tüzelén, intvén, el nem hervadható érdemeket

szerzett magának, talán méltó azon megtiszteltetésre, hogy annyi esztendei fáradsága' gyümölcsei, annyi szép hazafiúi törekedések' emlékei, ne eldaraboltan és széthányva, hanem tökéletes egészben adassanak által nemzetének.

Annak reményében, hogy a' tudós társaság javaslatunkat elfogadandja, bátorkodunk Kazinczy' minden munkáinak kiadása iránt egy planumot, ide mellékelve, a' Tekintetes Társaság elébe terjeszteni. Egyébiránt pedig azon esetre, hogy ha az itt előadottak mellett is javaslatunk el nem fogadtatnék, a' Mélt. Elölülő' meghagyása szerint, a' ránk bízott lajstromból kijegyeztük azon dolgozások' czímeit, mellyek még eddig kiadva nem lévén, általunk kiadhatóknak találtattak. Minthogy azonban néhány írás' cziméből ki nem világlik, ha a' boldogultnak dolgozása-e, vagy csak mint gyűjteménye' egészéhez tartozó irat jegyeztetett föl a' lajstromba, szükségesnek véltük mindenütt a' leírt czím mellé függeszteni, ha kiadás, vagy csak általtekingés végett jeleltük-e ki. Pesten, aprilis 8-dikán, 1832. *Bajza József, Schedel Ferencz, mint kiküldött rr. tagok.*"

A' tudós társaság e' nézetekhez csatlakozván, elvben elhatároza Kazinczy' munkáinak kiadatását, 's a' kijegyzett kéziratok' megvizsgálását a' két tudósítóra bízta: kiknek szóbeli bővebb előadására a' IV-dik nagy gyűlés, 1833 nov. 15-dikén, a' következőket rendelé: a) Kazinczy Ferencz' eredeti munkái, a' tudósító

r. tagok, Bajza és Schedel által összeszedve, teljesen jöjenek ki a' tud. társaság' költségén, úgy, hogy 1834-től kezdve évenként egy kötet lásson világot. b) A' nyomtatás az első kötettel induljon meg, melly a' poetai munkákat foglalja magában. c) A' fordítások közül, a' már megjelentek' elmellőzésével, 1834-ben Salustius 's a' Ciceroból fordított beszédek adasanak ki; a' többiekre nézve fentartván magának a' társaság a' megbízott tagok' véleményei' bővebb kihallgatását. *) d) Mind a' két rendbeli munkák' egy egy nyomtatott íveért az elhunyt író' árváinak 4 darab arany tiszteletdíj járjon.

Ezen, az igazgatóság által is helyben hagyott, rendelések' következtében a' szerkesztéssel megtisztelt tagok a' poetai munkák'

*) Így adák be azok 1833. június' 3-dikán véleményeiket a' Magyar Régiségek' és Ritkaságok' II-dik kötetéről, mellyet a' kis-gyűlés helyben hagyott ugyan, de kiadatását a' IV-dik nagygyűlés, fontos oknál fogva, felfüggeszteni tanácsosnak tartotta; így 1833. december' 21. Lessing' Minnája 's Molière' Botcsinálta doctora íránt, mellyek a' Külf. Játékszín VII és VIII-dik köteteiben jelentek meg.

összegyűjtéséhez, sorozásához, a' számos variánsok' hasonlításához 's közülök a' legelfogadhatóbbak' kiválasztásához azonnal hozzá láttak, 's az így alakult első kötetet 1834. nov. 11. az V-dik nagy gyűlés elébe terjeszték. Azonban a' könyvkiadó pénztár' csekély ereje miatt ennek kijövedele, Sallusttal együtt, elhaladt, míg végre 1835' végén sajtó alá mehetett. A' következő köteteknek, mellyek elhunyt classicus írónk' nyelvet, literaturát és philosophiát tárgyzó, úgy történet- és életírási munkáit, utazásait 's végre emlékirásit foglalják majd magokban: lassubb vagy gyorsabb megjelenése ismét az intézet' pénzerejétől fog függeni.

Akkor lesz idején a' szerkeztetésben követett elveknek a' közönség elébe terjesztése midőn a' szerkeztetők végkép által fogtak esni a' sok ágú, fáradságos, de rájuk nézve szintannyi gyönyörűséggel járó munkán. Most csak az írásmódra egy megjegyzést. Ötven évnek, és pedig kezdet' és küzdés' éveinek gyümölcsei, miket a' magyar nemzet e' 10—12 kötetben veend; ennyi 's illy időben többször kelle a' szerző' nézeteinek sok tárgyakra 's így az írásmódra nézve is változni; 's midőn meghalt,

mint egyebet, úgy ezt tekintve is, nem vala még egészen tisztában. Azon tisztelet, mellyel nagy írónak tartozunk, parancsolta, hogy minden érintetlenül hagyassék; egyedül a' helyesírást, mint legkevesebbé fontost a' többi közt, 's tarkaságával még is igen szemet szúrót, látszott tanácsosnak egy elvre visszavezetni, annál inkább, minthogy annak is figyelmet érdemlő változásai a' vég kötetben, hol Kazinczy' nézetei és írói tettei hővebben meg fognak világosítani, érintve lesznek. 'S el lévén a' szerkeztetők közt ezen egyformásítás határozva, természetes volt, mind a' közöttök fenforgó differentiák' elsimításaért, mind mivel az academia lépteti e' gyűjteményt világ elébe, az írásban az academia által elfogadott szabályokat követni.

Pesten, a' m. t. t. kis gyűléséből, januarius' 25. 1836.

D. SCHEDEL FERENCZ,
titoknok.